

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 67

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: De kloke

Oppskr. av:

(adresse):

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Fylke: Rogaland

Herad: Skudenes

Bygdelag:

Gard:

G.nr.

Br.nr.

SVAR

Har De fått noe om "Smørsundskjerringa"? Ho budde ikkje på Karmøy, men på fastlandet. Men hennar ry har også nått over heile Karmøy

Sidan eg ikkje får har skreve noe om
 uklake koner, vil eg få lov å nemna
 at i midten av føre hundraår lede det
 ei kvinna som dei sa var "kloge".
 Ho heitte "Maggel" i dagleg tale.

Då eg var ung gut (1845-års?) høyrde
 eg ein gong ei eldre kone omtala (den
 då avlidne) Maggel slik: Dei gjekk
 til henne ein gong og spurde om råd
 for ei ku som var sjuk. - Ho hadde
 berre denne råda: " - Berre gå heim
 og kaffet rolegt; tenk, har ikkje noge
 hjartans vondt!" - Kus, vart berre verre
 og dei slakta henne, fann dei ei nål,
 ei stoppenål som stod gjennom hjarta
 på kua. - Meir har eg ikkje høyrst
 om Maggel - som lekjar.

Uau, det har saktar vore ein og an-
 nan, både i mi tid og for mi tid,
 som var klokare enn andre.

1. Hauagianaren Ole Kjeldsen, 1808 - 1856,
 nemnde eg kanskje i siste svart mitt.
 Han var eit - " - høyverdig menneske,
 drevn av kongen til å hjelpe med-
 menneske, i naud - " - Han hadde
 ei umåteleg tiltro mellom folk, og
 var søkt, som lekjar, av folk i Sku-
 denes herad (Skar, Store og Boken) ja
 endå av folk frå Kvitøy. - og eg
 har har aldri høyrst at han var u-
 heldig, men at han ofte gjorde det godt.
 - Ein annan, som var fødd ca 1850 og
 døydde 93 år gl. Hans namn var:
 Vend!

2. Sivert Dyrland. - Han var ikkje
 lekjar for folk, som Ole Kjeldsen, men
 var, - for nå hadde vi fått utlært
 doktor, men han var dyrellekjar -
 kreftsaltar. - Han hadde også stor
 tiltru, og var mykje søkt av gards-
 brukarar, når eit dyr var sjukt. -
 Han hadde lekjarbøker, - han som
 Ole Kjeldsen.

{ Dei var sjølvtærde: d. v. s. dei hadde
 lese lekjarbøker, - bøker med lekjaråd,
 og brukte medisiner.

Og når ein høyrer at bonden, Sivert
Dyrland også var stortingsmann i to peri-
 oder, skynar ein at også han hadde "kille"

Men! Eg har aldri føyst om eit men-
 nestje her i distriktet (Skudenes, Ibsen
 og Bokn) som folk hadde slike tiltru
 til og spurde slik tilråds - i mest
 alle ting som han "Kjel-Ola".

Han var først lærer og skolekar,
 - men blei avsett av presten fordi
 han slo lag med "haugeianarane".

Sidan vart han silde saltar og
 handelsmann. -

Ein dag mens han stod i beambus
 si og ekspederte kunder, kom det
 ein mann frå Bokn inn. Kona at bokmann
 var sjuk, og nå kom han for å spørja
 om råd for kona si henne. Han Kjel-Ola
 var alltid i godt humør og full av spøk,
 er det sagt, og mens han pakka inn vaen
 varer, så han - med eit lunt blikk -
 "Ja og kjør i 'na noge smarlakje."

(Kyrkjeregistraren Heggbreit sier i boka si, "Det norske kirke i det 19de århundrede", om Ole Kjeldsen i "Skudenæs" at han var ofte heldig med sine kjøkkenrader til folket. —)

men denne gongen! — ja da han var ferdig med inspekeringa, så skulle han jo snakke med mannen som skulle "konsultera" han; men mannen såg han ikkje. Og han ut på gata og ropte etter han. Men mannen var og var borte! —

Ég kan tenkja meg at kvakalvaren Ole Kjeldsen den gongen har brukt eit uttrykk som var nok så mykje brukt her på Skudeneslandet før i tia: "Gud hjelpe meg!" —

Lenge etterpå var same botnaren i Skudeneshamn igjen, og Ole Kjeldsen fekk då samtale med han: "Hvor blei det med kona di?" —

"A, ho spydde noge forferdelig! Men ho blei go", og ho har aldri vore friskare ^{helt} enn ^{nu} ^{hva} er nå." —

Yau, han Kjeld-Ole var einaste "dokteren" for hille Løv-Karnøy og for Bokn, og til dels også for Skutsoy.

Det er forfall mange soger om at folk på Skudenes spurde han til råds når noko hadde gått reint på skakke. Han visste alltid råd, høyrst det; — desse sogene er oppskrivne; men dei høyrer ikkje til under spørmalet overfor. —

Slav Ole Kjeldsen var både

lensmann og ordförar i kommunen
 Skudenes, - d. v. s. kyrkjesoknene
 Fulnes, Ferkingstad, Skera og Bokn-
 heilt til han døydde. Og så var
 han doktor, og lekpreikar, og
~~han~~ var ~~han~~ formann i bedehussty-
 ret. Alt dette og meir, - til
 han døydde i ein lungebetennelse
 i 1846, berre 48 år gammal. -

Sidan måtte nok folk
 reise og segla, til Stavanger når sjuk-
 dom melde seg (Det gjorde dei sjølv
 sagt for og, når O. K. ridde dei til
det.)

Den bygdelækjaren som seinare
 gjekk i O. K. sine fotefar, var
 gbr. og emissær, og seinare stortings-
 mann Livert Dyrland. Han var
 helst husdyrlækjar, men laga også
 medisin for folk, - slike han hadde
 bert det av lekjarbøker. - -

Dei rekna også han for ein "klog"
 mann. -

Men så godt og som O. Kjeldsen
 har vist ingen mann på Skude-
 nes hatt karkje for eller sidan? -

Person eg har svora mangelfullt på
enno sp. så spør oppat! - Angi sp. nr.
 og sidar! 2:2

Eg må be om ursaking for at eg her
 "beidde" meg for mykje ut!